

Unios notatserie

nr. 5/2009

Offentlig tjenestepensjon
- om meklingsresultatet 2009

Erik Orskaug, sjeføkonomi i Unio

15. juni 2009

<u>Innhold</u>	<u>Side</u>
Bredden i yrkesmønstrene	3
Typeeksempler og modellsammenlikninger	4
Videreføring av dagens ordning	5
Kombinasjonsalternativet.....	7
Grunnlovsvernet og levealderjustering	8

Unios notatserie på www.Unio.no (utdrag)

- Nr 1 2006 Pensjonsopptjening for studier
- Nr 1 2007 Tjenestedirektivet – en oversikt
- Nr 6 2007 Personellbudsjett for velferdstjenester i lys av Soria Moria, oppdatert juni 2007
- Nr 7 2007 Uføreutvalget – en kort presentasjon og noen foreløpige vurderinger
- Nr 8 2007 Arbeidsmiljø, sykefravær og inkludering
- Nr 10 2007 Ledere i KS-sektoren – en statistisk oversikt
- Nr 1 2008 Unios innspill til Likelønnskommissjonen januar 2008
- Nr 2 2008 AFP-utvalget, en kort presentasjon og noen kritiske merknader
- Nr 3 2008 Unios innspill til regjeringen Stoltenberg i forkant av 2009-budsjettet
- Nr 4 2008 Skift/turnus og deltid
- Nr 5 2008 Kan ny AFP i privat sektor overføres til offentlig sektor?
- Nr 6 2008 Unios kommentarer til Revidert budsjett 2008 og Kommuneproposisjonen 2009
- Nr 7 2008 Unios kommentarer til forslaget til statsbudsjett for 2009
- Nr 1 2009 Makt og innflytelse i EU – fagbevegelsens rolle
- Nr 2 2009 Unios innspill til regjeringen Stoltenberg i forkant av 2010-budsjettet
- Nr 3 2009 OfTP-utvalget – en kort presentasjon og noen kritiske merknader til rapporten
- Nr 4 2009 Unios kommentarer til Revidert budsjett 2009 og Kommuneproposisjonen 2010

Unios notatserie gir bakgrunn og kommentarer til aktuelle faglige og politiske spørsmål. Her trykker vi også Unios syn i viktige høringssaker og våre innspill i forbindelse med statsbudsjett mv.

15. juni 2009

Meklingen i offentlig sektor om de offentlige tjenstepensjonene gikk en uke på overtid. En modifisert bruttoordning viste seg aldri å være aktuell fra regjeringens side. Her får du svaret på hva vi fikk og hva vi sa nei til. Beregningene viser at regjeringens påslagsmodell ("kombinasjonsalternativet") ville gitt store livsvarige tap for de som går av tidlig. Selv for personer med relativt lange yrkeskarrierer ville tapene blitt store. 39 år i folketrygden og 30 år i tjenstepensjonsordningen ville gitt en kompensasjon på 60,5 fra 65 år for en som gikk av ved 62 år. Samme person vil med videreføringen av dagens bruttoordning få 66 pst fra 65 år.

Oppgjøret i offentlig sektor resulterte i en videreføring av dagens offentlige tjenstepensjoner. Mange kommentatorer har framstilt dette som en svært dårlig løsning og nærmest som et havari for pensjonsreformen. Dette notatet ser på hva videreføring innebærer og sammenlikner det med regjeringens foretrukne modell. Beregningene viser at svært få ville hatt noe å tjene på regjeringens opplegg, det store flertall ville blitt tapere og fått kraftige kutt i pensjonen sammenliknet med videreføringen av dagens ordning. Meklingsresultatet viser at regjeringen egentlig ikke var innstilt på å drøfte en modifisert bruttomodell som et reelt alternativ til påslagsmodellen. Den siste meklingsuka var således et forsøk fra regjeringen på å kjøpe tid, et forsøk som ikke lyktes.

Bredden i yrkesmønstrene

Kampen om prinsippene og kampen om regnestykkene må ta utgangspunkt i virkeligheten. Unio fikk i tariffoppgjøret i 2008 inn viktige formuleringer om å "vurdere bredden i yrkesmønstrene". Forskjellene mellom offentlig og privat sektor er betydelige. Regnestykker for privat sektor kan ikke automatisk brukes for offentlig ansatte, hvor flere har høyere utdanning, flere er kvinner og flere jobber deltid.

Tabell 1: Ansatte med universitets- og høyskoleutdanning i offentlig sektor, prosent av heltidsansatte i 2007

	Lavere grad, ≤ 4 år	Høyere grad, > 4 år	Samlet
Staten	31	31	62
Skoleverket	84	12	96
Kommunesektoren	40	6	46
Helseforetakene	47	19	66

Kilde: TBU

Tabell 1 viser andeler med høyere utdanning i offentlig sektor. Samlet har om lag 2/3 av de ansatte i offentlig sektor høyere utdanning. Til sammenlikning har 19 pst av de heltidsansatte i industrien høyere utdanning, 10 pst i bygg og anlegg, 17 pst i varehandelen og 47 pst i finansnæringen. Det er derfor viktigere for ansatte i offentlig sektor enn i privat sektor å ta hensyn til kort opptjening når AFP og tjenstepensjon skal tilpasses ny folketrygd.

Rapporten Alder ved yrkesstart (NIFU-STEP april 2009) viser at:

- Gjennomsnittsalderen for høyere grads kandidater har vært over 29,7 år i perioden 2000-2007 (medianalder 27 år).
- Gjennomsnittsalderen for lavere grads kandidater var 27,8 år i studieåret 2006-07. For store grupper lavere grads kandidater som allmennlærere og sykepleiere var gjennomsnittsalderen 28,8 år.
- Både for høyere og lavere grads kandidater har gjennomsnittsalderen vært stigende i perioden 1990-2007.

Rapporten fra NIFU-STEP viser at sein start i yrke begrenser muligheten for opptjening i tjenestepensjonsordningen. Dette må det tas hensyn til når typeeksempler konstrueres og modeller sammenliknes.

Typeeksempler og modellsammenlikninger

Sammenlikning av forskjellige opptjeningsmodeller for offentlig tjenestepensjon må ta utgangspunkt i typeeksempler folk kjenner seg igjen i.

For å konstruere ”riktige” typeeksempler, må en ta høyde for hvor mange års opptjening offentlig ansatte vil ha i folketrygden (og den nye AFP-ordningen i privat sektor hvis denne hadde blitt gjort gjeldende for offentlig ansatte) og hvor mange år de vil ha opptjening i en offentlig tjenestepensjonsordning. Her legges følgende til grunn for en ”streit karriere” for en med høyere utdanning:

- Ved 62 år legges det til grunn 37 års opptjening i folketrygden. Det forutsetter at 5 år etter videregående er brukt på heltidsstudier. 37 års (fulltids) opptjening i folketrygden ligger godt over dagens nivå for offentlig ansatte som går av ved 62 år, men vil kunne være oppnåelig for flere i framtida.
- Ved 62 år legges det til grunn 30 års opptjening i offentlig tjenestepensjonsordning. Dette både for å ta høyde for at faktisk kandidatalder (se over) er høy og for å ta høyde for at opptjeningskravet i dagens ordning er 30 år. Gjennomsnittlig opptjening i TPO for de som de siste årene har pensjonert seg fra offentlig sektor er godt under 30 år. I staten er gjennomsnittlig opptjeningstid for pensjonister 33 år. Tilsvarende i kommunal sektor er 26 år. For kvinnelige AFP-pensjonister fra kommunal sektor (KLP) er gjennomsnittlig opptjeningstid 21,6 år i tjenestepensjonen (OfTP-utvalget, mars 2009).
- Ved 65 år legges 40 års opptjening i folketrygden og 30 års opptjening i TPO til grunn.
- Det legges til grunn at sluttlønnen er 6 pst høyere enn gjennomsnittslønna. Dette er et moderat uttrykk for en ”karriere” og gjenspeiler ikke annet enn normal stigning for den som holder seg i samme type stilling, for eksempel en allmennlærer eller sykepleier som følger minstelønssystemet eller ansiennitetsstigen.
- Eksemplene viser variasjoner rundt denne ”streite karrieren” med hhv to år lengre eller to år kortere opptjening i folketrygden for bl.a. å ta høyde for variasjon i utdanningslengde.

- For sammenlikningens skyld vises også eksempler med særlig korte og særlig lange yrkeskarrierer. For eksempel vises utslag for en arbeidstaker uten høyere utdanning som har 43 års (fulltids) opptjening i folketrygden og 30 eller 40 år i TPO.

Alle typeberegninger er gjort med delingstall for 1943-kullet, dvs at vi bare sammenlikner omleggingen av opptjeningsmodellen. Hvordan levealderjusteringen og grunnlovsvernet skal håndteres diskuteres i et eget avsnitt lenger bak.

Videreføring av dagens ordning

Resultatet av meklingen ble at en i hovedsak viderefører dagens tjenestepensjonsordning. Det innebærer bl.a.:

- Folketrygdberegnet AFP med 20.400 kroner i AFP-tillegg for årene 62-64. Ytelsen skal ikke levealderjusteres. Avkorting mot inntekt større enn 15.000 kroner.
- Tjenestepensjonsberegnet AFP på 66 pst av lønn ved fratreden (sluttlønn) fra 65 år, eller beholde folketrygdberegnet AFP to år til hvis denne er bedre. Ytelsen skal ikke levealderjusteres. Avkorting mot inntekt større enn 15.000 kroner.
- De som velger å ta ut fleksibel alderspensjon i folketrygden før 67 år kan ikke i tillegg ta ut folketrygdberegnet- eller tjenestepensjonsberegnet AFP. Men de kan jobbe fullt ut ved siden av uten avkorting.
- Levealderjustert bruttogaranti på 66 pst av sluttlønn fra 67 år gitt 30 års opptjening. Samordning med folketrygden. Levealderjusteringen innebærer at du må stå noe lenger enn 67 år for å få garantien på 66 pst.

Dagens AFP-ordning består

For de som har 35 eller flere års opptjening i folketrygden gir dette kompensasjonsgrader ved 62 år som i tabell 2. Det er lagt til grunn dagens regelverk (AFP-vedtektene) som gir opptjening i folketrygden som om du hadde stått i jobb til 67 år. De som tar ut AFP etter 62 år skal ha denne ytelsen ubeskåret av levealderjustering. Det gjør meklingsresultatet langt bedre for de som går av tidlig sammenliknet med en påslagsmodell.

Med en gjennomsnittlig inntekt i offentlig sektor på rundt 6G er kompensasjonen 56,5 pst med dagens folketrygd og 58,8 pst med ny folketrygd (gitt 40 års grunnlag i folketrygden). I henhold til vedtatt ny folketrygd blir det en overgangsordning på 10 år for beregning av folketrygd etter gammel og ny ordning. Er du født før 1954 beregnes hele folketrygden etter gamle regler. Er du født etter 1962 beregnes hele folketrygden etter nye regler. Er du født 1954-1962 blir beregningen delvis etter gamle og delvis etter nye regler.

Den folketrygdberegnete AFP-beregningen blir ganske lik om vi legger gammel eller ny folketrygd til grunn. Den viktigste forskjellen forklares med ny folketrygd som gir full opptjening opp til 7,1 G. Det innebærer bedre kompensasjon for inntekter mellom 6 og 7,1 G (ca. 500.000 kroner), og denne effekten uttømmes ikke før ved om lag 11 G. Overgangsordningen for innføringen av ny folketrygd gjør at disse forbedringene først vil bli merkbare 5-10 år etter 2011.

Tabell 2: Kompensasjon i folketrygdberegnet AFP i offentlig sektor etter inntekt, AFP-tillegg på 20.400 kroner, G før 1.5.2009 = 70.256 kroner

	4G	5G	6G	7G	8G	9G	10G	11G	12G
	281.000	351.000	422.000	492.000	562.000	632.000	703.000	773.000	843.000
Med dagens FT	63,8	59,4	56,5	50,4	45,9	42,3	39,5	37,2	35,3
Med ny FT	62,9	59,8	58,8	58,1	51,6	45,8	41,2	37,5	34,4

De som tar ut folketrygdberegnet AFP fra 62 år må forholde seg til dagens regler for uttak av delvis AFP og avkortingsreglene i dagens AFP-ordning, full avkortning ut over et toleransebeløp på 15.000 kroner. Muligheten til å ta ut delvis AFP vil fortsatt gjøre det mulig å trappe ned mot slutten av yrkeskarrieren. Slik sett ivaretas pensjonsreformens mål om å kunne kombinere arbeid og pensjon, men uten at dette gjøres innenfor en nøytral pensjonsmodell.

Bruttogarantien videreføres

Meklingsresultatet sikrer videre bruttogarantien på 66 pst av sluttlønn fra 65 år (tjenestepensjonsberegnet AFP) både for de som står i arbeid til 65 år og for de som tar ut folketrygdberegnet AFP fra 62 år (og har 30 års opptjening ved 62 år).

De som tar ut tjenestepensjonsberegnet AFP ved 65 år skal ha ytelsen ubeskåret av levealderjustering. Også her er meklingsresultatet langt bedre for de aller fleste med normale karrierer sammenliknet med en påslagsmodell.

De som tar ut tjenestepensjonsberegnet AFP fra 65 år må forholde seg til dagens regler for uttak av delvis AFP og avkortingsreglene i dagens AFP-ordning (toleransebeløp på 15.000 kroner). Muligheten til å ta ut delvis AFP vil også for 65- og 66-åringene gjøre det mulig å trappe ned mot slutten av yrkeskarrieren.

Fra 67 år videreføres en levealderjustert bruttogaranti på 66 pst av sluttlønn gitt 30 års opptjening (evt 30 år ved 65 år for de som tar ut tjenestepensjonsberegnet AFP). Tjenestepensjonen samordnes med folketrygden som om du har hatt opptjening i folketrygden til 67 år selv om du har tatt ut AFP. Levealderjusteringen innebærer at de som pensjoneres etter 2026 må stå i arbeid noe lenger enn 67 år for å få garantien på 66 pst. Unio legger til grunn at levealderjusteringen kun skal omfatte opptjente (brutto)rettigheter etter 1. januar 2011 for de som har mer enn 15 år igjen til pensjonering. Overgangsordningen for de som har mindre enn 15 år igjen til pensjonering (1958-kullet og eldre) innebærer at ingen som går av før 2026 vil få sin tjenestepensjon levealderjustert (se også drøfting av grunnlovsværn og levealderjustering lenger bak).

Det fleksible folketrygdspreet fra 62 år

Meklingsresultatet åpner også for at fleksibel folketrygd kan tas ut fra 62 år, men da må du klare deg med den nye folketrygden fullt levealderjustert og eventuell jobbing ved siden av. Det må være en rimelig tolkning at du kan hoppe over på AFP-ordningen hvis du mellom 62 og 67 år slutter å jobbe. Om du tar ut fleksibel folketrygd fra 62 år vil dette påvirke

pensjonsnivåene ved 67 år gjennom samordningen med folketrygden, men tjenstepensjonen (nettobidraget fra TPO) skal i følge avtalen ikke påvirkes. I Riksmeklingsmannens møtebok står det: ”Beregning av tjenstepensjon – herunder samordning med alderspensjonen i folketrygden – skal skje slik at tjenstepensjonen ikke påvirkes av når den nye fleksible alderspensjonen fra folketrygden tas ut”.

Kombinasjonsalternativet

Kombinasjonsalternativet var regjeringens alternativ og ”siste tilbud”. Navnet ”kombinasjonsalternativet” forklares med de lange overgangsordningene regjeringen foreslo for enkelte grupper slik at mange ville kunne fortsette opptjeningen innenfor dagens bruttoordning. Etter noe tid vil derimot kombinasjonsalternativet være en ren påslagsmodell med et seniortillegg på ¼ G som utbetales ved 65 år for de som går av tidlig, for eksempel ved 62 år. Dette viser at regjeringen ikke hadde reell vilje til å komme organisasjonene i møte med en modifisert bruttomodell slik den sa når alternativet sto mellom streik eller en modifisert bruttomodell en uke før meklingslutt.

Organisasjonene hadde tidlig pekt på at en modifisert bruttomodell som kunne sikre minst 66 pst ved 65 år måtte suppleres med et tillegg, for eksempel et seniortillegg, ved tidligere uttak for å sikre de som må gå tidlig en pensjon som ga et godt nivå livet ut. Regjeringens motvilje mot den modifiserte bruttomodellen ble bl.a. forklart med at et slikt seniortillegg ville bryte med den nøytrale tankegangen og kreve avkorting. Det var derfor oppsiktsvekkende når regjeringen selv lanserte en påslagsmodell som bryter med nøytraliteten og krever avkorting for de som går av tidlig.

Seniortillegget i regjeringens påslagsmodell gis fra 65 år for de som går av tidlig. Det er livsvarig, det levealderjusteres ikke og det er forbeholdt personer med minst 30 års tjenestetid. Det siste kravet ville gjort tidligpensjon lite gunstig for mange med kort opptjening i tjenstepensjonsordningen.

Tabell 3: Seniortilleggets betydning for de forskjellige inntektsnivåene. Seniortillegg 0,25 G tilsvarende 17.564 kr (brukt G før 1.5.2009 = 70.256 kr), kun til de med minst 30 år i TPO, prosent av lønn

Lønn	4G	5G	6G	7G	8G	9G	10G	11G	12G
	281.000	351.000	422.000	492.000	562.000	632.000	703.000	773.000	843.000
Seniortillegg	6,3	5,0	4,2	3,6	3,1	2,8	2,5	2,3	2,1

Tabell 3 viser seniortilleggets størrelse i prosent av lønn. For en inntekt på 6 G øker seniortillegget kompensasjonen ved 65 år med 4,2 prosentpoeng. Siden seniortillegget er et kronetillegg har det større betydning for lave inntekter enn høye inntekter.

Tabell 4 viser kompensasjonsnivåene i regjeringens påslagsmodell med seniortillegg fra 65 år for de som går tidlig. En person med inntekt på 422.000 kroner og 6 pst høyere sluttlønn enn gjennomsnittslønn og med 37 år i folketrygden og 30 år i tjenstepensjonsordningen ville med avgang 62 år få en pensjon på 53,9 pst av sluttlønnen, med seniortillegg fra 65 år ville den livsvarige pensjonen deretter vært 58,1 pst. Hadde samme person stått i arbeid til 65 år ville pensjonen ha blitt 66 pst av sluttlønnen. Dårlig livsvarig kompensasjon for de som går tidlig

var en hovedgrunn til at ”kombinasjonsalternativet” ble avvist av arbeidstakerorganisasjonene. Selv en lang karriere med hele 43 år i folketrygden og 30 år i tjenestepensjonsordningen ved uttak av pensjon ved 62 år ville med seniortillegg fra 65 år ikke gi mer enn 65,3 pst i kompensasjon livet ut.

Tabell 4: Kompensasjon med videreføring av dagens bruttoordning (det du får sammenliknet med påslagsmodell med seniortillegg (regjeringens ”kombinasjonsalternativ”). Uttak ved 62 eller 65 år. Seniortillegg på 0,25 G fra 65 år for de med 30 års opptjening som går av ved 62 år i påslagsalternativet. Inntekt 6 G (422.000 kr), sluttlønn 6 pst høyere enn gjennomsnittslønn, AFP-opptjening tilsvarende 0,314 pst fram til 62 år i påslagsalternativet, kompensasjon før levealderjustering

		Fra 62 år		Fra 65 år	
		Påslag	Brutto	Påslag	Brutto
”Normal karriere” Uttak ved 62 år	35 år FT og 30 år TPO	51,4	56,5	55,6	66,0
	37 år FT og 30 år TPO	53,9	56,5	58,1	66,0
	39 år FT og 30 år TPO	56,3	56,5	60,5	66,0
”Normal karriere” Uttak ved 65 år	38 år FT og 30 år TPO			63,2	66,0
	40 år FT og 30 år TPO			66,0	66,0
	42 år FT og 30 år TPO			68,8	66,0
Kort karriere Uttak ved 62 år	30 år FT og 30 år TPO	45,4	47,7	49,6	66,0
Kort karriere Uttak ved 65 år	30 år FT og 30 år TPO			52,0	66,0
Lang karriere Uttak ved 62 år	43 år FT og 30 år TPO	61,1	56,5	65,3	66,0
	43 år FT og 40 år TPO	64,2	56,5	68,4	66,0
Lang karriere Uttak ved 65 år	43 år FT og 30 år TPO			70,2	66,0
	43 år FT og 40 år TPO			73,8	66,0

Det er spekulert mye i at regjeringen var villig til å øke opptjeningsprosenten i tjenestepensjonsordningen. Hvis for eksempel opptjeningsprosenten ble økt fra 0,42 pst til 0,45 pst, ville det utgjøre en økning i kompensasjonsgraden på 0,9 prosentpoeng. En slik økning ville langt fra være tilstrekkelig til å bringe kompensasjonsnivåene for de som går tidlig høyt nok.

Grunnlovsvernet og levealderjustering

Meklingsprotokollen sier at ”Levealderjustering i dagens offentlige tjenestepensjonsordning gjennomføres slik at grunnlovsvernet ivaretas”. Denne setningen må leses alene og må vurderes særskilt. Den innebærer at opptjente rettigheter i bruttoordningen per 1. januar 2011 ikke kan reduseres ved levealderjustering. Det samme kan sies om oppsatte rettigheter fra før

2011. I kommunesektoren er disse rettighetene fondert og betalt for. De er arbeidstakernes eiendom og kan ikke reduseres. Dette følger også av Lovavdelingens notat til AID i forbindelse med forhandlingene: Her står det bl.a.:

”Med sikte på ytelser som er omfattet av bruttogarantien etter ordningene med offentlig tjenestepensjon, er det etter vårt syn grunnlag for følgende konklusjoner: Selv nokså beskjedne reduksjoner i de årlige pensjonsutbetalingene som følge av innføring av en ordning med delingstall, vil som utgangspunkt komme i strid med Grunnloven § 97. Så lenge grunnlovsvernet er så sterkt som antydning i drøftelsene foran, finner vi det vanskelig å sondre mellom større og mindre tap, eller ettersom opptjeningen har skjedd i en periode langt tilbake i tid eller kort tid før nyordningen trer i kraft. Vi utelukker likevel ikke at det i større utstrekning er anledning til å gjøre inngrep overfor personer som har lang tid igjen til pensjonsalderen.

Mer bagatellmessige (uvesentlige) reduksjoner som først og fremst har til formål å skape et teknisk praktiserbart regelverk, kan gjennomføres uten hinder av § 97, iallfall så langt det ikke innebærer særlig urimelige utslag i enkelttilfeller (eller i mindre grupper av tilfeller). Her er det uansett ikke tale om mer vesentlige inngrep.”

Det er også grunn til å vise til lang praksis for lange overgangsregler for de som omfattes av endringer. De som har 10 år eller mindre til fratreden må beholde sine rettigheter uavkortet uten levealdersjustering. En slik 10-årsgrense er i flere sammenhenger tidligere brukt i en overgangsfase i tillegg til at opptjente rettigheter ikke kan ”røres”.

Denne tolkingen av grunnlovsvernet for opparbeidede rettigheter i bruttoordningen styrkes også av innstillingen fra det utvalget som nettopp har lagt fram forslag til endringer i stortingspensjonene mv. Her står det bl.a.:

”Utvalget er etter dette kommet til at alle pensjonsrettigheter i pensjonsordningene mandatet omfatter som allerede er opptjent, må beholdes. ... De allerede opptjente rettigheter fram til tidspunktet for avvikling av gammel pensjonsordning vil for noen pensjonsberettigede bestå av fullt opptjente rettigheter, for andre delvis opptjente rettigheter.” (Innstilling om stortingspensjoner mv. 9. juni 2009, side 119).

I meklingsprotokollen står det videre at *”Det gis en individuell garanti for opptjente rettigheter i tjenestepensjonsordningene pr. 1. januar 2011 som sikrer at medlemmer av offentlige tjenestepensjonsordninger med 15 år eller mindre igjen til 67 år er sikret 66 pst av pensjonsgrunnlaget ved 67 år etter 30 års opptjeningsstid.* Denne individuelle garantien omfatter flere enn de som har 10 år igjen til pensjonering. En individuell garanti må ses som en del av overgangsordningene. Hvis noen skulle tolke den individuelle garantien som en avgrensning eller presisering av det generelle grunnlovsvernet, ref. den mer generelle setningen om at ”grunnlovsvernet ivaretas” (se over), vil etter Unios syn disse avgrensningene kunne være i strid med grunnlovsvernet. Grunnlovsvernet er noe en ikke kan avtale seg bort fra. Det vil derfor være behov for en nærmere avklaring og presisering av hvordan grunnlovsvernet skal forstås. Om nødvendig må en løsning finnes i rettssystemet.

Grunnlovsvernet skal ivaretas. Det innebærer at full levealderjustering først vil få virkning for de som har all opptjening etter 2011. Bruttogarantien ved 67 år vil for disse bli ”en relativ størrelse”, du må jobbe lenger for å nå 66 pst av sluttlønn. Stortinget har hele tiden forutsatt at også de offentlige tjenestepensjonene skal omfattes av levealderjustering. Det har organisasjonen tatt til etterretning. Forøvrig vises det til at ytelsene fra AFP-ordningen i offentlig sektor 62-66 år ikke skal levealderjusteres.

Unio har 281.000 medlemmer : lærere, lektorer, førskolelærere, sykepleiere, forskere, politi, prester, fysioterapeuter, ergoterapeuter, diakoner, skatterevisorer, konsulenter og ledere

Unio vil sikre og videreutvikle velferdsstaten og samfunnets fellesverdier : sikre full sysselsetting : øke forskningen : kjempe mot offentlig fattigdom og privatisering av sentrale offentlige tjenester : øke verdsettingen av utdanningsgrupper i offentlig sektor : sikre gode trygde- og pensjonsordninger

Unio

UTDANNINGS
FORBUNDET

**FORSKER
FORBUNDET**

POLITIETS
FELLESFORBUND

 Presteforeningen

Det Norske Diakonforbund
The Norwegian Association of Deacons

Skatterevisorenes Forening